

Inhoudsopgave

Webondersteuning 12

Inleiding 13

Kees Penninx

DEEL 1

Perspectieven op sociaal werk in een ouder wordende samenleving

1	De oudere bestaat niet	
	Sociaal werk vanuit een levensloopperspectief	23
	<i>Kees Penninx</i>	
1.1	Inleiding	24
1.2	Beeldvorming en leeftijdsnormen	25
1.3	Het ontstaan van de keuzebiografie	29
1.4	Van drie naar vijf levensfasen	31
1.5	Verschillende levensfasen, verschillende opgaven voor sociaal werk	33
1.6	De ontwikkelingsstadia van Erikson	34
1.7	Ouder worden en generativiteit	36
1.8	Levensgebeurtenissen en veranderingen in de levensloop	37
1.9	Verlieservaringen bij ouder worden	38
1.10	Omgaan met ingrijpende levensgebeurtenissen	40
1.11	Ontwikkelingsbehoeften bij oudere volwassenen: een breed spectrum	44
1.12	Nieuwe inzichten: de U-curve van Stone	45
1.13	De levensloopbenadering: introductie	47
1.14	Stuurvaardigheden bij het ouder worden	48
1.15	Een integraal balansmodel voor goed oud worden	54
1.16	Tot slot	57
	Verwerkingsopdrachten	58
2	Wij zijn allen kind van onze tijd	
	Sociaal werk vanuit een generatiebewust perspectief	61
	<i>Kees Penninx en Petra Kerstens</i>	
2.1	Inleiding	62
2.2	Ontstaan en betekenis van generaties	63
2.3	Generaties in Nederland	65
2.4	Generaties leven in gescheiden werelden	73

2.5	Het belang van generatiebewustzijn	75
2.6	De drie pijlers van generatiebewust sociaal werk	78
2.7	Toepassingsgebied 1: gebiedsgericht generatiewerk	79
2.8	Toepassingsgebied 2: generatiedialoog in organisaties	84
2.9	Tot slot: intergenerationeel ondernemerschap en hoger onderwijs	91
	Verwerkingsopdrachten	92
3	'O, gaat het dáárover?'	
	Aandacht voor zingeving in sociaal werk met ouderen	95
	<i>Christien Begemann en Mariëlle Cuijpers</i>	
3.1	Inleiding	96
3.2	Zingeving en ouderen	96
3.3	Zinverlies en levensvragen	101
3.4	Hoe deze tijd de zingeving van ouderen beïnvloedt	104
3.5	Interventiepraktijk: introductie	106
3.6	Begeleiding van vrijwilligers bij gesprekken over levensvragen (voorbeeld Centra voor Levensvragen)	107
3.7	Samenwerking rond zingeving tussen welzijn en de eerste lijn	110
3.8	Aandacht voor zingeving in de houding en de werkwijze van sociale professionals	112
3.9	Zingevende methodieken voor sociale professionals	114
3.10	Tot slot	118
	Verwerkingsopdrachten	118
4	Contactleggingskunde en verbindingskunst	
	Wijkgericht sociaal werk en ouder worden in turbulente tijden	121
	<i>Margot Scholte en Ard Sprinkhuizen</i>	
4.1	Inleiding	122
4.2	Ouderen en de veranderende beleidscontext	125
4.3	Wat willen (oudere) burgers zelf?	128
4.4	Sociaal werkers als verbindende professionals	133
4.5	Sociaal werkers als verbindingskunstenaars	144
4.6	Tot slot: voorkom onnodig sociaal sloopwerk	146
	Verwerkingsopdrachten	147
5	Ouder worden in de doe-democratie	
	Professioneel samenwerken met actieve burgers in wonen, welzijn en zorg	149
	<i>Kees Penninx</i>	
5.1	Inleiding	150
5.2	Burgerinitiatieven in wonen, welzijn en zorg: een karakteristiek	151
5.3	Drie succesvolle praktijkvoorbeelden	152
5.4	Waarom worden mensen actief voor een burgerinitiatief?	154

5.5	Leiderschap bij burgerinitiatieven	155
5.6	Aandachtspunten voor gemeenten	160
5.7	Sociaal werkers en actieve burgers: samen op de bres voor kwetsbare bewoners	165
5.8	Tot slot: sociaal werk op twee sporen	170
	Verwerkingsopdrachten	171

DEEL 2

Ouder worden en sociaal werk in vijf levensdomeinen

6	Gezond oud worden, een kwestie van leven en beleven	
	Levensdomein lichaam en geest	175
	<i>Marleen Goumans</i>	
6.1	Inleiding	175
6.2	Ouder worden met en zonder gebreken	176
6.3	Gezondheidszorg voor ouderen en zorg voor gezondheid van ouderen	177
6.4	Zelfredzaamheid, zelfmanagement en welbevinden	180
6.5	Gezond ouder worden	182
6.6	De rol van de sociaal werker	186
6.7	Instrumenten	187
6.8	Interventies	190
6.9	Tot slot	197
	Verwerkingsopdrachten	198
7	Jong geleerd, oud gedaan	
	Levensdomein sociale relaties	201
	<i>Anja Machielse</i>	
7.1	Inleiding	202
7.2	Themaschets: het belang van betekenisvolle sociale relaties	202
7.3	Sociale relaties in de huidige samenleving	204
7.4	Veranderingen in het netwerk gedurende de levensloop	206
7.5	Het belang van sociale competenties	208
7.6	Sociale kwetsbaarheid: eenzaamheid en sociaal isolement	209
7.7	Oorzaken en gevolgen van eenzaamheid en sociaal isolement	211
7.8	Interventiëpraktijk: introductie	213
7.9	Interventiëprofielen	214
7.10	Acht typen interventiëprofielen	217
7.11	Het bereik van de doelgroep	220
7.12	Mogelijkheden en resultaten	221
7.13	Voorbeelden van werkzame interventië	223
7.14	Tot slot	227
	Verwerkingsopdrachten	228

8	Langer thuis wonen gaat niet altijd vanzelf	
	Levensdomein materiële situatie	231
	<i>Yvonne Witter</i>	
8.1	Inleiding	231
8.2	Achter de voordeur en daarbuiten: wonen en woonomgeving	232
8.3	Wel of niet verhuizen?	236
8.4	Technologie in wonen, zorg en welzijn	237
8.5	Zo gewoon mogelijk wonen in de wijk	240
8.6	Grijs op reis: mobiliteit	244
8.7	Steeds welvarender: inkomen en sociale zekerheid	245
8.8	Senioren in actie: belangenbehartiging	248
8.9	Samenwerking: sleutel tot succes	251
8.10	Tot slot: integraal aanbod maak je samen	253
	Verwerkingsopdrachten	253
9	Iedereen kan een bijdrage leveren	
	Levensdomein arbeid en activiteiten	257
	<i>Ger Tielen</i>	
9.1	Inleiding	257
9.2	Themaschets Arbeid en Activiteiten: introductie	259
9.3	Maatschappelijke participatie na pensionering	260
9.4	Diversiteit van de oudere bevolking	261
9.5	Strijd tegen leeftijdsdiscriminatie	262
9.6	Van curatief naar preventief beleid	263
9.7	Lessen voor sociaal werk	263
9.8	Betaald en onbetaald werk gedurende de levensloop	265
9.9	Interventies: introductie	269
9.10	Interventies gericht op duurzame inzetbaarheid	270
9.11	Interventies gericht op ondersteuning van informele zorg	274
9.12	Interventies gericht op vrijwillige inzet	277
9.13	Tot slot	283
	Verwerkingsopdrachten	284
10	Innerlijke bloei in de vierde levensfase	
	Levensdomein waarden en inspiratie	287
	<i>Wout Huizing en Thijs Tromp</i>	
10.1	Inleiding	288
10.2	Levenslooptheorie	289
10.3	Gero transcendentie	290
10.4	Zingeving, een kwestie van aanpassing	291
10.5	Staan in het einde	293
10.6	De betekenis van het verleden	294

10.7	De wijsheid van het niet-nuttig zijn	295
10.8	Interventies: niet zonder zelfkennis	296
10.9	Interventies rond het levensverhaal	299
10.10	Interventies rondom het levenseinde	302
10.11	De rol van geestelijke verzorging	304
10.12	Tot slot	304
	Verwerkingsopdrachten	305
	Goed oud worden in Goudwijk	
	Integrerende praktijkopdracht voor projectgroepen (slot)	307
	<i>Kees Penninx</i>	
	Bijlagen	312
	Literatuur	319
	Register	339
	Over de auteurs	349